

”Die grossen Mächte” af år 1833.¹ Den har i sig något af biologens respekt för lifvet sådant det är, oberoende af individens humanitära ideal. Den dömer icke; den nöjer sig med att iakttaga och söka förstå.

Alltså skall jag på dessa timmar söka förstå och sprida någon förståelse öfver ”det mäktiga öde som nu brutit in öfver Europa” (B e e t h m a n - H o l l w e g i tyska riksdagen ⁴/₈ 1914). Därvid skall intet afseende fästas vid den större eller mindre skicklighet hvarmed de handlande statsmännen vid krigsutbrottet undveko initiativets sken. Endast från den ofvan kritiserade individualistiska ståndpunkten kan man finna något djupare intresse i denna diplomatiska fingerfärdighet i spelöppningen. Det är själfva speluppgiften som intresserar oss: spänningen som genom kriget utlöstes — med det klara ljus som därifrån faller öfver spelets hjältar, de ledande samtida stormakterna, och öfver hela det statssystem, som nu undergår sin fruktansvärda revision.

Vid dessa undersökningar lida vi icke af källornas torftighet, men väl af deras öfverflöd, därtill af deras grumlighet genom nationalkänslorna. I hvarje krigförande land har sprungit i dagen en störtflod af

¹ Se *Historische Zeitschrift* 1915, band XVIII, s. 152, samt *Deutschland und der Weltkrieg*, s. 636 f.; citatet närmast ofvan i texten härrör från sistnämnda ställe. Se äfven *Archiv des öffentl. Rechts*, 1915, Band XXXV, s. 111.